

**RICHARD
FIRTH-GODBEHERE**

O ISTORIE
a emoțiilor
UMANE

CUM AU CONSTRUIT
SENTIMENTELE NOASTRE
LUMEA ÎN CARE TRĂIM

Traducere din limba engleză de
Alexandra Cork

Editori:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial:
Magdalena Mărculescu

Redactare:
Ioana Petridean

Design și ilustrație copertă:
Andrei Gamarț

Director producție:
Cristian Claudiu Coban

Dtp:
Mirela Voicu

Corectură:
Dana Anghelescu
Irina Botezatu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FIRTH-GODBEHERE, RICHARD

O istorie a emoțiilor umane : cum au construit sentimentele noastre lumea în care trăim / Richard Firth-Godbehere ; trad. din lb. engleză de Alexandra Cork. - București : Editura Trei, 2022

Conține bibliografie
ISBN 978-606-40-1330-9

I. Cork, Alexandra (trad.)

159.9

Titlul original: A Human History of Emotion

Autor: Richard Firth-Godbehere

Copyright © Richard Firth-Godbehere, 2021

This translation of HUMAN HISTORY OF EMOTION is published by arrangement with RICHARD FIRTH-GODBEHERE.

Copyright © Editura Trei, 2022
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeu 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-40-1330-9

Cuprins

Introducere. Cum simțim?	9
1. Semnalizarea clasică a virtuții.....	20
2. Dorințe indiene	43
3. Patimile paveliene	70
4. Iubirea cruciaților	101
5. Temeri otomane.....	127
6. Abominabila vânătoare de vrăjitoare.....	154
7. Dorul de libertate	181
8. O ființă emoțională	203
9. O rușine decorată cu flori de cireș.....	225
10. Furia unei regine africane	248
11. Nevrozele de război.....	275
12. Umilirea Dragonului	299
13. Iubirea și pământul pe care ne-am născut.....	323
14. Emoțiile se înfruntă.....	351
15. Oamenii visează la oi electrice?.....	374
Epilog. Ultimele sentimente?.....	403
Mulțumiri	411
Surse. Lecturi suplimentare sugerate (pentru început)	413

Introducere

Cum simțim?

Pisica mea își petrece o bună parte a timpului într-o stare de nervozitate. Își exprimă de obicei furia, mișcându-și agitată coada și urmărindu-și-o în timp ce miaună, mârâie și scuipă. Un observator neavizat ar putea crede că își urăște pur și simplu coada, însă vă asigur că este doar o manifestare a iritării și că, de fapt, îmi este adresată mie. Se exprimă în felul acesta de fiecare dată când o hrănesc cu o jumătate de oră mai târziu față de ora obișnuită, dacă mă așez pe locul ei, pe canapea, sau comit crima oribilă de a permite ploii să cadă. Desigur, Zazzy este departe de a fi singurul animal de companie care își arată furia față de lipsa de obediență a proprietarului. Oricine are o pisică, un câine, un iepure, un șarpe sau orice altceva știe că animalele de companie au emoții și că le exprimă ori de câte ori au ocazia. Ele pot fi supărate, pretențioase și iubitoare — adesea, toate acestea în același timp. Emoțiile par să curgă prin tovarășii noștri necuvântători la fel de liber ca prin noi.

Iată însă diferența: animalele de companie nu simt emoții. Și, înainte de a te vedea sărind în apărarea unei cauze sub stindardul „PISICA MEA MĂ IUBEȘTE“, nu doar animalele de companie nu simt emoțiile. Nici oamenii nu le simt. Emoțiile sunt doar o mulțime de trăiri pe care occidentalii de limbă engleză le-au ambalat într-o

cutie, cu aproximativ 200 de ani în urmă. Ideea de emoție este una modernă — un construct cultural. Ideea că sentimentele sunt ceva care se produce la nivelul creierului a apărut la începutul secolului al XIX-lea.¹

Potrivit lingvistei Anna Wierzbicka, există un singur cuvânt din familia lexicală a sentimentelor care se poate traduce direct dintr-o limbă în alta: *a simți*.² Dar ceea ce poți *simți* depășește de departe ceea ce de obicei se consideră a fi emoție: durerea fizică, foamea, căldura sau frigul și senzația de atingere. Numai în limba engleză, au fost folosiți termeni diferiți, în momente diferite ale istoriei, pentru a descrie anumite tipuri de trăiri. Am avut *temperamente* (felul în care trăirile îi determină pe oameni să se comporte), *pasiuni* (trăirile simțite mai întâi în corp, care afectează apoi psihicul) și *sentimente* (gama de trăiri pe care le are cineva la vederea unui lucru frumos sau a unei persoane care acționează imoral). Am lăsat în urmă cele mai multe idei de acest fel, înlocuindu-le cu un singur termen captivant, care descrie un anumit tip de trăire, procesată în creier: emoția. Numai că e dificil să identificăm trăirile care reprezintă emoții și pe cele care nu reprezintă emoții. Aproape fiecare cercetător și-a creat o definiție proprie pentru emoție. Unele includ foamea și durerea fizică; altele nu. Conceptul de „emoție” nu este adevărat, iar noțiunea de „pasiune” nu este falsă. „Emoția” este doar un înveliș mai nou pentru același tip de conținut. Aș putea adăuga chiar, o cutie cu margini

---

1 Dixon, Thomas, *From Passions to Emotions: The Creation of a Secular Psychological Category* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2003).

2 Wierzbicka, Anna, *Imprisoned in English: The Hazards of English as a Default Language* (Oxford, UK: Oxford University Press, 2013), p. 75.

slab definite. Urmează însă o altă întrebare: este emoția cu adevărat doar un construct modern neclar? De unde se poate începe, când scrii o carte pe această temă?

Ce este emoția?

A încerca să găsești un răspuns la întrebarea „Ce este emoția?” este ca și cum ai încerca să răspunzi la întrebarea „Ce este albastru?” Este posibil să indici unele date științifice referitoare la refracția luminii și lungimile de undă, dar adevărul este că albastrul înseamnă multe lucruri diferite, pentru fiecare om în parte. Unele culturi, precum cea a tribului Himba din Namibia, nu consideră albastrul ca fiind o culoare în sine, ci îl percep ca pe o nuanță de verde, una din multitudinea nuanțelor de verde care le permite să facă diferența între tonurile subtile ale frunzelor din jungla și pajiștile în care trăiesc. Capacitatea de a distinge între o frunză verde-albastră, care este bună de mâncat, și una de un galben-verzui otrăvitor ar putea face diferența dintre viață și moarte.³

Dacă aș concepe un test al culorii și aș ruga membrii tribului Himba să sorteze obiectele care au culoarea ierbii într-o grămadă, iar obiectele care au culoarea cerului în alta, aș obține o grămadă cu mult verde și o alta cu o mulțime de nuanțe de albastru. Acest lucru ar putea, desigur, să te facă să crezi că ideea de verde și cea de albastru sunt universale. Dar dacă, în schimb, le-ai cere să sorteze obiectele într-o grămadă albastră și o grămadă verde, s-ar

---

3 Roberson, Debi et al., „Colour Categories and Category Acquisition in Himba and English”, în *Progress in Colour Studies*, vol. 2, *Psychological Aspects*, redactare Nicola Pitchford și Carole P. Biggam (Amsterdam: John Benjamins, 2006), pp. 159–172.

putea să vezi o mulțime de lucruri albastre în ceea ce un occidental ar desemna probabil ca fiind grămada „verde”. Apoi, la fel de bine, ai putea crede că percepția culorilor este determinată cultural.⁴

În mod similar, ai putea fotografia expresii faciale bazate pe emoții, așa cum le înțelegem noi, pentru a pune apoi o întrebare echivalentă celei de tipul „Ce culoare are cerul?” De exemplu, ai putea să întrebi: „Ce expresie ai când mănânci ceva mucegăit?” Dacă membrii tribului ar arăta spre imaginea unei „fețe cu gura deschisă” (colțurile gurii ușor îndreptate în jos, gura deschisă, nasul încrețit, mușchii nasului contractați și ochii îngustați, expresie pe care multe persoane din Occident o asociază cu dezgustul), ai avea justificarea ideii că dezgustul este o emoție universală. Alternativ, ai putea face fotografii înfățișând o serie de expresii faciale, cerând unui grup de oameni să le sorteze într-o grămadă de „dezgust” și una de „furie”. S-ar putea să descoperi cu surprindere fața cu gura deschisă în grămada de expresii specifice furiei, alături de expresii înfățișând surpriză, mânie, teamă și confuzie. Dacă s-ar întâmpla acest lucru, ai putea crede că emoțiile sunt construite culturale. Întrebarea care se pune este următoarea: care dintre aceste metode e cea corectă? Primează educația sau natura? Ei bine, așa cum se întâmplă adesea atunci când vine vorba de întrebări cu răspunsuri de tip „da” sau „nu”, răspunsul este probabil „da”.

Voi vorbi pe larg despre acest aspect ceva mai târziu, dar deocamdată este suficient să acceptăm că atât

---

4 Winawer, Jonathan et al., „Russian Blues Reveal Effects of Language on Color Discrimination”, în *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 104, nr. 19 (8 mai, 2007) pp. 7780–7785.

cultura, cât și biologia contează. Prin educația primită în interiorul culturii în mijlocul căreia ne formăm, suntem învățați cum ar trebui să ne comportăm atunci când experimentăm emoții intense. Dar trăirile noastre ar putea avea o origine evolutivă comună. În același mod în care înțelegerea de către tribul Himba a culorii verzi diferă de a mea, contextul, limbajul și alți factori culturali joacă un rol în modul în care un om înțelege emoțiile. Este posibil să simțim cu toții lucruri similare, dar modul în care înțelegem și exprimăm aceste trăiri se schimbă în timp și de la o cultură la alta. Aceste diferențe importante reprezintă sursa istoriei emoțiilor și a cărții de față.

Care este istoria emoției umane?

Sunt partizanul ferm al unui nou domeniu de studiu, o disciplină aflată în plină dezvoltare, care poartă denumirea de *istorie a emoțiilor*. Este un domeniu care încearcă să explice modul în care oamenii și-au înțeles sentimentele în trecut. Unele studii acoperă vaste perioade, examinând lunga istorie a fricii umane.⁵ Altele sunt destul de specifice, explorând felul în care emoțiile au fost înțelese în zone geografice restrânse și în anumite perioade — de exemplu, un studiu al rolului jucat de regimurile emoționale în Revoluția Franceză.⁶ (Vom discuta despre regimurile emoționale ceva mai încolo.)

---

5 Două exemple potrivite: Dixon, Thomas, *Weeping Britannia: Portrait of a Nation in Tears* (Oxford, UK: Oxford University Press, 2015), și Bourke, Joanna, *Fear: A Cultural History* (Londra: Virago Press, 2006).

6 A se vedea și a doua parte a volumului lui William Reddy *The Navigation of Feeling: A Framework for the History of Emotions* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2001). Și prima parte poate fi interesantă.

Istoria emoțiilor este o disciplină care a formulat sute de teorii și idei și are un impact tot mai mare asupra modului în care înțelegem trecutul. Dar cea mai mare parte a cercetărilor din acest domeniu e constituită din studii de nișă sau teorii academice — nicidecum genul de lecturi de relaxare, la malul mării. Am scris această carte pentru că mi-am asumat misiunea de a împărtăși minunata lume a istoriei emoțiilor cu cât mai mulți oameni — am dorit să permit cât mai multor persoane să-mi împărtășească entuziasmul și perspectiva oferită de acest nou mod de a înțelege vremurile trecute, pentru a avea acces la un mod nou de a vedea lumea, în special trecutul ei.

Există sute de moduri în care pot fi studiate emoțiile de-a lungul timpului. Se pot scrie istorii ale obiectelor care transmit mesaje emoționale, cum ar fi scrisorile parfumate, artefactele religioase și jucăriile copiilor.⁷ Se poate examina felul în care numele emoțiilor au evoluat de-a lungul timpului și modul în care cuvintele folosite pentru descrierea emoțiilor și-au modificat sensurile. De exemplu, cuvântul englezesc pentru *dezgust* a însemnat la un moment dat doar „lucruri care au un gust rău”. Acum se referă la orice lucru respingător — de la fructele mucegăite, la un comportament neplăcut.⁸ Uneori, istoria emoțiilor seamănă puțin cu domeniul istoriei

---

7 Un exemplu perfect este volumul lui Stephanie Downes, Sally Holloway și Sarah Randles, *Feeling Things: Objects and Emotions Through History* (Oxford, UK: Oxford University Press, 2018).

8 Firth-Godbehere, Richard „Naming and Understanding the Opposites of Desire: A Prehistory of Disgust 1598–1755” (teză de doctorat, Universitatea din Londra, 2018), <https://qmro.qmul.ac.uk/xmlui/handle/123456789/39749?show=full>.

inteligenței sau cu istoria ideilor și a științei, în sensul că se străduiește să descopere ce au crezut oamenii că erau emoțiile și cum au fost înțelese acestea în contextul anumitor epoci și culturi. Putem opta pentru numeroase modalități diferite de abordare a acestui subiect, dar există câteva cadre la care noi, istoricii emoțiilor, continuăm să revenim, indiferent de subdisciplină.

Primul dintre acestea a fost deja menționat și se referă la *regimurile emoționale*. Termenul, inventat de istoricul William M. Reddy, face referire la comportamentele emoționale previzibile, impuse de societatea în care trăim. Aceste regimuri încearcă să explice modul în care emoțiile sunt exprimate într-un anumit set de circumstanțe.⁹ De exemplu, este de așteptat, în general, ca un steward de la compartimentul de clasa întâi al unei companii aeriene să fie politicos și curtenitor cu pasagerii, indiferent cât de nepoliticos ar fi el în realitate. Meseria îi impune un regim emoțional care devine curând a doua lui natură: calmul politicos și răbdarea nesfârșită.

Strâns legat de regimurile emoționale este un alt concept, cunoscut sub numele de *efort emoțional*. Acest termen a fost extins pentru a desemna aproape orice, de la a fi pur și simplu politicos la a fi persoana din familie (de obicei o femeie) care îndeplinește sarcinile legate de emoții, ca de exemplu, trimiterea de felicitări cu ocazia zilelor de naștere ale cunoscuților și menținerea curată a casei pentru a impresiona vecinii care vin în vizită. Dar ideea își are originea în gândirea marxistă. Termenul a fost inventat de sociologul Arlie Russell Hochschild. Ea a descris efortul emoțional

---

9 A se vedea Reddy, *The Navigation of Feeling*. În acest domeniu, o lectură obligatorie.

ca fiind necesitatea „inducerii sau suprimării sentimentelor, pentru a susține imaginea exterioară care produce o stare sufletească adecvată la ceilalți”.¹⁰ Această definiție ar putea fi la fel de bine aplicată și regimului emoțional. Diferența, așa cum o arată un alt sociolog, Dmitri Shalin, constă în faptul că efortul emoțional reprezintă „surplusul de sens emoțional extras în mod sistematic de stat [sau de regimul emoțional] de la membrii săi”. Pentru a ne întoarce la stewardul nostru din compania aeriană, regimul emoțional îl determină să zâmbească chiar și atunci când clientul este nepoliticos. Efortul emoțional reprezintă truda pe care este nevoie s-o depună pentru a continua să zâmbească, în ciuda faptului că, în sinea lui, și-ar dori să țipe la client. Cu alte cuvinte, efortul emoțional este truda necesară pentru a rămâne într-un regim emoțional. Efortul emoțional există, deoarece regimurile emoționale sunt introduse de sus în jos, impuse de un fel de autoritate superioară, adesea de stat, dar uneori de religii, crezuri filosofice sau coduri etice la care suntem educați să aderăm.

Deoarece efortul emoțional poate fi obositor din punct de vedere fizic și mental, este greu să rămâi fidel unui regim emoțional. Oamenii au nevoie de acces la locuri unde își pot lăsa emoțiile să se descarce. Pentru a le descrie, William M. Reddy a inventat termenul de *refugii emoționale*. Barul hotelului, pe care stewardul îl frecventează și unde le poate povesti colegilor săi despre pasagerul nepoliticos de la clasa întâi, ar putea fi un astfel de refugiu. Aceste refugii au potențialul de a fi motoare

---

10 Russell Hochschild, Arlie, *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling* (Berkeley: University of California Press, 1983), p. 7.

ale revoluției, mai ales atunci când trăirile reprimare devin combustibilul unei schimbări de regim emoțional.

Dar modul în care ne exprimăm emoțiile nu ne este întotdeauna impus de la nivel înalt. Uneori, reglementările vin de la oameni și de la cultura din care fac ei parte. Aceste reguli emoționale de jos în sus sunt cunoscute de istoricii emoțiilor sub numele de *comunități emoționale*. Ideea, sugerată pentru prima dată de istoricul Barbara H. Rosenwein¹¹, se referă la curenții sentimentului împărtășit, care leagă o comunitate. Dacă ți-ai vizitat vreodată socrii, timp de o oră aparent nesfârșită, vei înțelege perfect la ce mă refer. Modurile în care sunt exprimate trăirile pot fi destul de diferite de cele cu care te-ai obișnuit. De exemplu, familia mea este una destul de agitată. Nouă — și aici o includ și pe mama — ne plac glumele grosolane, poveștile stupide, ne șicanăm reciproc și, pentru că suntem o familie în cea mai mare parte academică, oferim o conversație intelectuală într-un mod cât mai accesibil. Nici prin gând nu mi-ar trece să provoc acest gen de comportament în familia soției mele. Asta se datorează faptului că fiecare familie și-a format propria comunitate emoțională, propriile reguli de comportament și de exprimare.

Ai același sentiment atunci când călătorești în străinătate. De fapt, nici nu trebuie să mergi prea departe. Am participat la câteva concerte în Barnsley, Anglia, unde publicul a rămas complet inexpressiv și împietrit pe întreg parcursul spectacolului. Dar, după ce muzica s-a oprit, s-a format un șir lung de oameni gata să meargă la membrii

---

11 Rosenwein, Barbara H., *Emotional Communities in the Early Middle Ages* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2007).

formației, să le facă cinste cu bere și să le spună cât de grozavi sunt. Comunitatea emoțională specifică acelei localități este una în care bărbăția stoică — indiferent de sex — neagă genul de expresie pasională pe care o vezi în alte părți, chiar și în orașe aflate la distanță de numai câțiva kilometri.

Oamenii pot face parte din mai multe comunități sau regimuri emoționale. De exemplu, toleranța stewardului nostru din compania aeriană față de regimul emoțional specific meseriei sale nu se extinde și asupra echipei sale preferate de fotbal. În timp ce stă în tribună, printre alți fani ai Manchester United, bărbatul care manifestă o răbdare aparent nesfârșită la locul de muncă poate fi sălbatic și grosolan cu un fan al unei echipe adverse. În timp ce se află în gradene, trăiește într-o comunitate emoțională unde se simte eliberat de regimul emoțional care îi guvernează conduita la locul de muncă. Este liber să-și exprime emoțiile după cum consideră potrivit în comunitatea respectivă.

Acest lucru mă duce la un alt aspect central al cărții de față. De-a lungul istoriei, anumite emoții puternice au acționat ca o forță motrice a schimbării. În multe situații, dorința, dezgustul, dragostea, frica și uneori furia par să preia controlul, determinându-i pe oameni să facă lucruri care pot schimba totul. Voi explora modul în care aceste emoții — și imaginile în continuă schimbare ale oamenilor — au jucat un rol în modelarea lumii. În acest proces, vom vedea cum experiența dorinței, a dezgustului, iubirii, fricii și furiei a fost diferită în trecut de modul în care trăim aceste emoții astăzi.

Ceea ce urmează este o vastă trecere în revistă a modalităților diferite în care oamenii și-au înțeles emoțiile

de-a lungul veacurilor, un traseu care va ilustra maniera în care emoțiile au schimbat lumea în moduri care reverberează și astăzi. Vom parcurge întreaga istorie, de la grecii antici până la inteligența artificială, călătorind de la țărmul Gambiei până la insulele Japoniei, de la puterea Imperiului Otoman până la ascensiunea Statelor Unite. Vom arunca și o privire în viitor.

Istoria ne arată că emoțiile au o forță aparte — ele au contribuit la construirea lumii la fel de mult ca orice tehnologie, mișcare politică sau gânditor. Au pus bazele religiilor, ale problemelor filosofice, ale cercetării și bogăției. Dar pot reprezenta și o forță întunecată, capabilă să dărâme lumile prin război, lăcomie și neîncredere. Fiecare dintre capitolele următoare se concentrează asupra unui anumit moment istoric și a unui loc specific, dar, luate împreună, ne oferă o narațiune a modului în care emoțiile au modelat lumea în care trăim astăzi, în toată complexitatea, surpriza și diversitatea ei. Sper că, până la sfârșit, veți fi de acord cu mine și nu vă veți mai gândi niciodată la emoții în același mod în care ați făcut-o până acum.

Semnalizarea clasică a virtuții

Să începem cu câteva idei importante. Istoria este plină de idei despre emoții — ce sunt, de unde au venit, cum ar trebui să fie exprimate și controlate. Aceste idei au ajutat la formarea religiilor și filosofiilor care există încă și astăzi. În multe cazuri, ideile despre emoții au avut un impact modelator asupra istoriei. Dar, înainte de a ajunge la capitolele despre India antică, perioada Noului Testament și ideile sfinților și ale profeților, voi începe cu începutul — sau, cel puțin, începutul pe care îl cunoaștem, cel care a dat naștere primelor idei despre emoții consemnate în scris. Înseamnă că, așa cum se întâmplă adesea, trebuie să călătorim în timp, înapoi în Grecia antică.

Platon și Socrate

Cu aproximativ 399 de ani înainte de nașterea lui Iisus, un bărbat de 20 de ani zăcea bolnav în pat.¹ Structura corpului său muscular era bine-cunoscută în Atena; îl ajutase să devină un luptător cu o oarecare faimă. Poate chiar concurase la olimpiade. Cei mai mulți dintre noi îl cunosc după porecla sa, Platul — sau, pentru a folosi versiunea din greaca veche, Platon.²

1 Platon, „Phaidon”, în *Platon: Opere complete*, Ed. Humanitas, București, 2004 (N.t.).

2 Sedley, David, „Plato's Cratylus”, în *Cambridge Studies in the dialogues of Platon* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2003), p. 10.

Platon nu era un bărbat intimidant doar din punct de vedere fizic; el era și un gigant intelectual. Mai târziu, a fondat o școală atât de importantă, încât numele acesteia — Academia — este folosit și în zilele noastre, pentru anumite instituții dedicate studiului. În Academia sa, Platon a scris lucrări de filosofie. Dar nu în proză. A inițiat o serie de dezbateri, care au devenit cunoscute sub numele de dialoguri. În toate, cu excepția unuia singur, vorbitorul era bătrânul său profesor, Socrate, pe care îl iubea foarte mult.

Este greu să supraestimăm importanța acestor dialoguri. După mai mult de 2000 de ani de la scrierea lor, filosoful și matematicianul Alfred North Whitehead a descris toată filosofia care a urmat drept „o serie de note de subsol la Platon”.³ Dar, în lipsa evenimentelor din acea zi profund emoționantă a anului 399 î.Hr., în care Platon zăcea în pat, și a celor care au condus la ele, Platon ar fi putut rămâne doar o figură printre sutele de mari gânditori care s-au pierdut în timp. Pentru că, în aceeași zi în care Platon se îngrijea de boala sa, profesorul lui, Socrate, era executat. Sentimentele lui Platon legate de această execuție au fost, să spunem așa, complicate.

Sentimente platonice

Grecii au numit emoțiile *pathē*, adică „experiență” sau „suferință”. Sensul exact depindea de emoția pe care alegeai să o trăiești (sau suferi). Platon credea că *pathē* reprezintă tulburări în sufletele noastre, valuri provocate de

---

3 North, Whitehead, Alfred, *Process and Reality*, ed. David Ray Griffin și Donald W. Sherburne (New York: Free Press, 1978), p. 39.